

GRAMOFONOVÝ KLUB 1970

Paul Hindemith: TÉMA S VARIACEMI PRO SMYČCOVÝ ORCHESTR A KLAVÍR

Igor Stravinskij: CAPRICCIO PRO KLAVÍR A ORCHESTR

SUPRAPHON

MONO 0 10 0965
STEREO 1 10 0965

Paul Hindemith TÉMA S VARIACEMI (Čtyři temperamenty) pro smyčcový orchestr a klavír

- Téma - I. variace (melancholická) -
2. variace (sanguinická) -
3. variace (flegmatická) -
4. variace (cholerická)

Igor Stravinskij CAPRICCIO pro klavír a orchestr

- I. Presto (att.) - II. Andante
rapsodico (att.) - III. Allegro
capriccioso ma tempo giusto

KLÁRA HAVLÍKOVÁ klavír

SYMFONICKÝ ORCHESTR BRATISLAVSKÉHO ROZHLASU

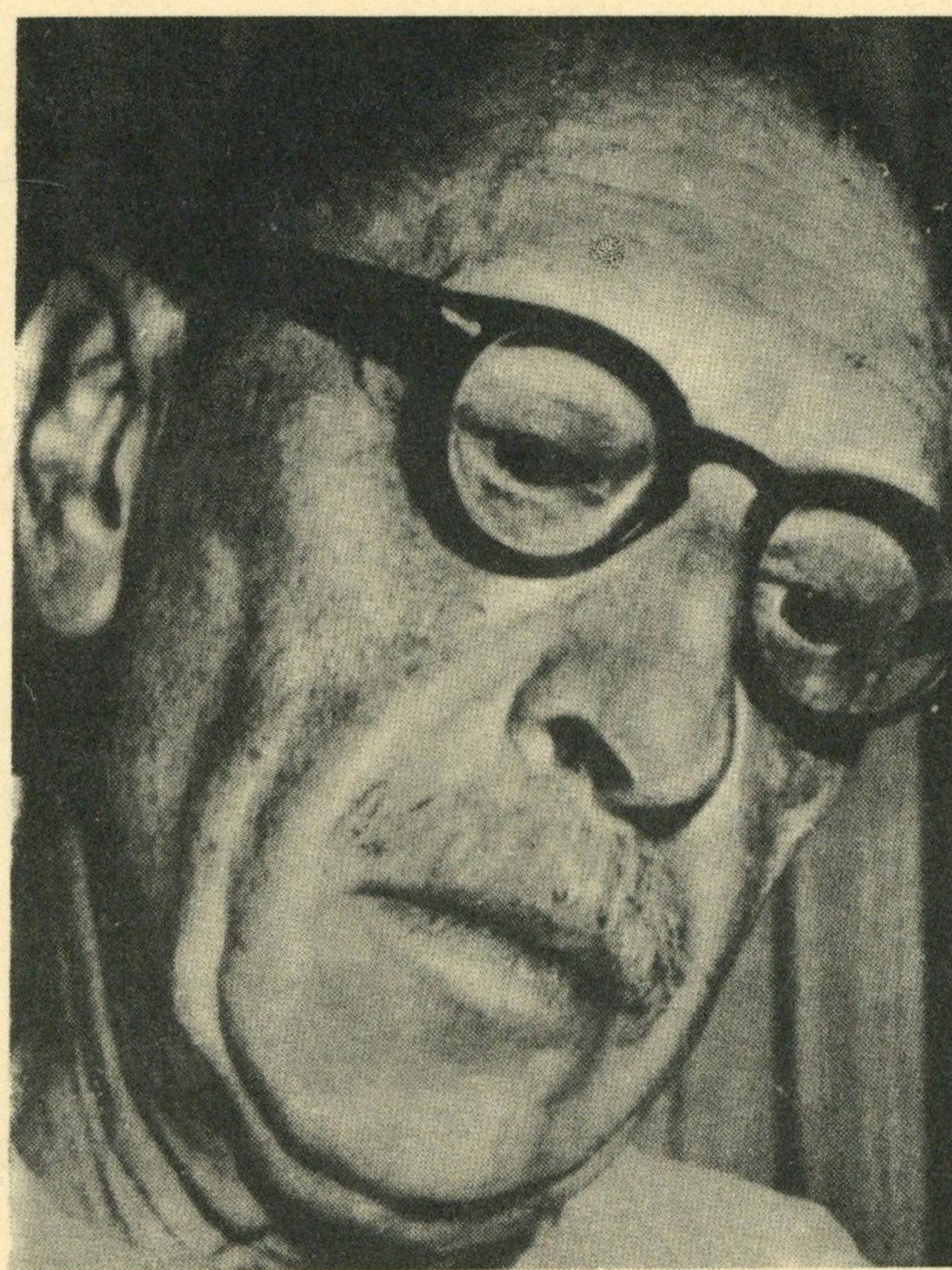
(spoluúčinkují Aladár Mózi - housle,
Milan Telecký - viola, V. Šaray
(Téma) a Jozef Sikora (Capriccio) -
violoncello, Jozef Roth - kontrabas)

Řídí OTAKAR TRHLÍK

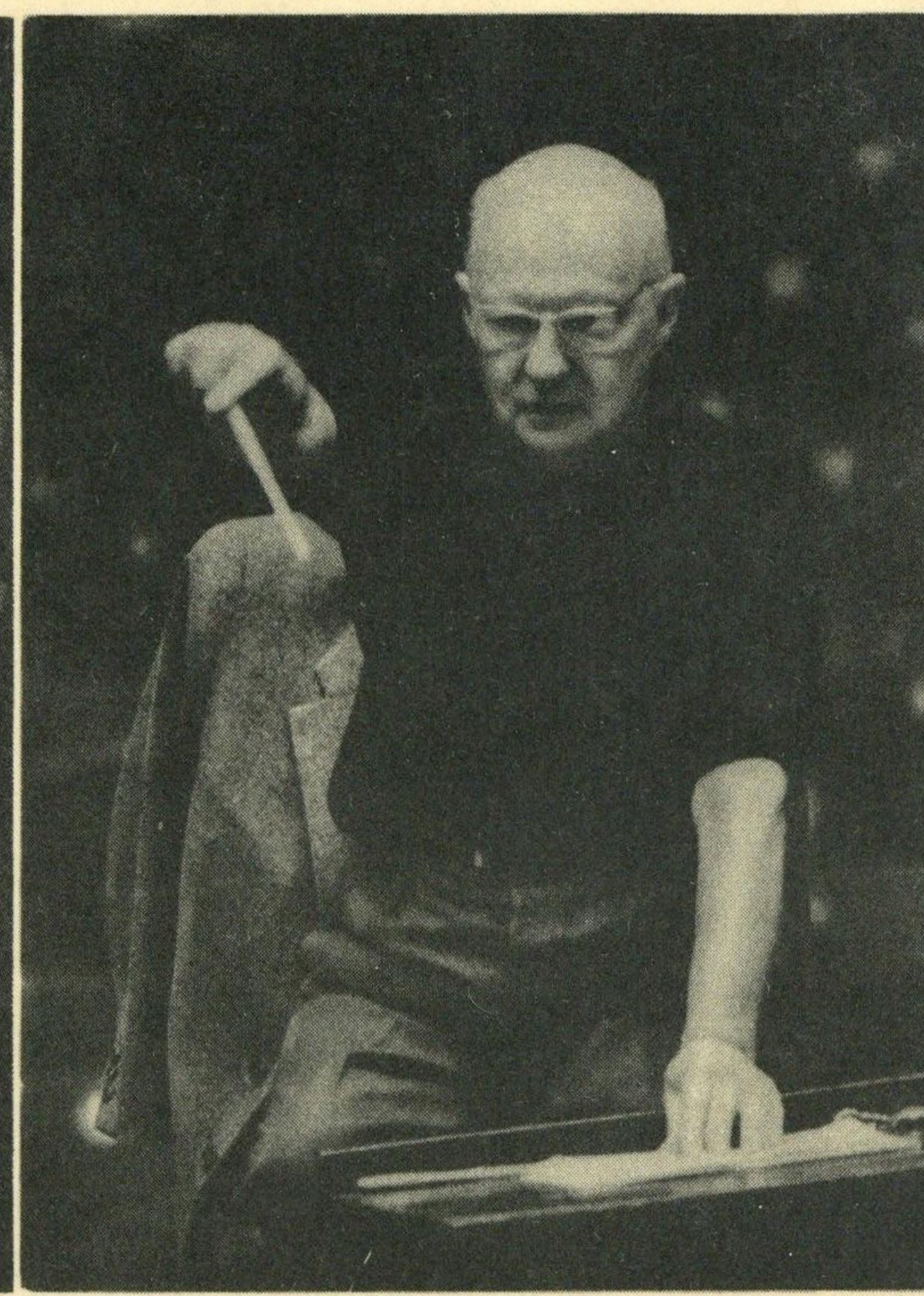
Hudební režie Jan Vrána
Zvuková režie Stanislav Sýkora
Technická spolupráce Jaroslav Zach
Nahráno v Koncertní síni Čs. rozhlasu
v Bratislavě v září 1968 a v září 1969

Tvorba Paula Hindemitha (1895-1964) prošla od první světové války vývojem, který nijak bouřlivě neovlivnil skladatelův brzy vyhraněný hudební jazyk, změnil však jeho vztah k umělcově poslání. Hindemith zasáhl do všech skladebných oborů a je v řadě ohledů pokračovatelem německé hudební tradice, v níž navazuje především na Maxe Regera. Jeho plodnost bývá srovnávána s Telemannovou — pro svůj idiomatyczny přístup ke kontrapunktickým formám je nazýván „Bachem 20. století“. Významným tvůrčím mezníkem můžeme nazvat rok 1934, kdy je hotova opera „Malý Mathis“, která nadobro ukončila období Hindemithova poválečného bouřliváctví, odmítajícího emoce a sázejícího na kartu „nové věčnosti“. Hindemith domýšlí výsledky své kompoziční praxe teoreticky, v letech 1937-39 vydává dva díly svého „Unterweisung im Tonsatz“, v roce 1942 pak svou osobitou skladebnou teorií dokládá klavírním cyklem „Ludus tonalis“ — moderní obdobou Bachova Temperovaného klavíru. Zároveň však pokračuje v úsilí o praktické uplatnění své hudby. Před Mathisem obohatil moderní komorní sólistický repertoár nejdůležitějších i méně obvyklých nástrojů, nyní píše především pro standardní symfonický orchestr v plné, poněkud uniformní instrumentální sazbě, zjednodušuje svůj kompoziční styl a dosahuje srozumitelné hudební mluvy. Vzniká tak řada děl, která měla vesměs premiéru ve Spojených státech, kam Hindemith v roce 1940 emigroval, z nichž nejvýznamnější je Houslový (1939) a Violoncellový koncert (1940), Symfonie (1940), Předehra k baletu Kupido a Psyché a Klavírní koncert (1946).

K těmto skladbám se řadí *Téma s variacemi pro smyčcový orchestr a klavír (Čtyři temperamenty)*. Úvodní téma tohoto v podstatě klavírního koncertu je neutrální, následující čtyři variace oživují v 17. a 18. století časté hudební znázorňování lidských afektů. Vycházejí z Hippokratova po staletí platného stanovení čtyř základních duševních vlastností. První variace přeměňuje téma na melancholické, v druhé se prostředkem vyjádření povahy sanguinika stává valčík, ve třetí téma dostává zklidněnou podobu přemítavého flegmatika, zatímco variace cholerika dodává celému dílu rytmicky důrazný, výrazově vzrušený závěr. Variace jsou převážně kontrapunkticky zpracovány, harmonické vybavení je tonálně pevně zakotveno. Klavírní part je koncipován i v poslední variaci komorně, neokázale. Hindemith se jako mistr variační techniky projevil i v následujících Symfonických metamorfózách na

IGOR STRAVINSKIJ

PAUL HINDEMITH

témata C. M. von Webera (1943). V zájmu o odkaz raného německého romantika se Hindemith setkává s umělcem zcela jiného ražení, s I g o r e m S t r a v i n s k ý m (nar. 1882), jenž byl Weberovou hudbou v několika dílech inspirován, například právě v *Capricciu pro klavír a orchestr*.

Stravinskij začal své *Capriccio* komponovat o vánocích 1928 a dokončil je v září dalšího roku. Sám ve svých vzpomínkách na vznik skladby říká: „*Poprvé jsem je (Capriccio) hrál 6. prosince 1929 na koncertě Pařížského symfonického orchestru pod taktovkou Ansermetovou. V posledních letech jsem byl velice často žádan, abych přednesl svůj Klavírní koncert (počet mých provedení tohoto díla dosáhl tenkrát již dokonce čtyřicítky), a tak jsem usoudil, že je na čase, abych obecně předložil jinou skladbu pro klavír s orchestrem, i napsal jsem nový koncert, kterému jsem dal název Capriccio, protože nejlépe vystihuje ráz této hudby. Měl jsem na mysli definici capriccia, jak ji podává slavný hudební badatel XVII. století Michael Praetorius. Viděl v něm jiné označení pro Fantazii, volnou imitační formu instrumentálních skladeb. Tato forma mi umožňovala, abych rozvíjel pásmo své hudby, spojuje rozmanité epizody, jak následují jedna za dru-*

hou a svým rázem vtiskují skladbě tu kapriciózní dobu, která jí dává jméno.“

Kromě některých melodicko-rytmických souvislostí s Weberovými klavírními sonátami nacházíme v *Capricciu* názvuky stylu hry na cimbál. Tento nástroj si Stravinskij oblíbil již v době 1. světové války svého pobytu v Ženevě, kdy se stal obdivovatelem hry maďarského virtuosa Aladára Rácse. Sám se cimbál naučil hrát, nepřekvapuje proto, že kadeřák a druhá věta připomíná „muziku v rumunských restauracích“. *Capriccio*, podobně jako předchůdce Klavírní koncert (1924) a následující Koncert pro dva klavíry (1935), je typickou ukázkou neoklasického hudebního projevu, jehož formální principy navazují na předklasické období s jeho hlavní konceptantní formou *concerta grossa*.

Pavel Skála

© PAVEL SKÁLA 1970

COVER © LADISLAV RADA